ואח"כ מתה בתו, פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, פתוח ונסתמא ואח"כ נתפתח, שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה = כשר, זה הכלל כל שתחילתו וסופו בכשרות כשר. שאני התם דאמר קרא "או ראה אם לא יגיד" בראייה והגדה תלא רחמנא מילתא, והא איכא. ואלא "והוא" למה לי? לכדתניא: ראה "סיאה של בני אדם עומדין ועידיו ביניהן ואמר "משביעני עליכם אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני", יכול יהו חייבין? ת"ל "והוא עד" והרי לא ייחד עידיו, יכול אפילו אמר "כל מי" ת"ל "והוא עד" והרי ייחד עידיו: אבל בקרבנות אינו כן וכו': אביו מת והניח לו ריבוא עשיר הוא, אמר ר' אבהו אימא מניח לו ריבוא, פשיטא? כשהיה אביו גוסס מהו דתימא *רוב גוססין למיתה, קמ"ל. ספינתו בים ובאה לו בריבואות עשיר הוא! אמר רב חסדא כשהיתה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים, והאיכא שבירות? *שבירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ותיפוק ליה משום ספינה? הא מני ר"א היא דתנן *רבי אליעזר אומר אם היה איכר נותנין לו צמדו וחמר נותנין לו חמורו: **מתני'** השנים בנידר כיצד ילד שהעריך זקן נותן ערך זקן, וזקן שהעריך את הילד נותן ערך ילד. הערכין בנערך כיצד איש שהעריך האשה נותן ערך אשה, ואשה שהעריכה איש נותנת ערך איש. והערך בזמן הערך כיצד העריכו פחות מבן חמש ונעשה יותר על בן חמש, פחות מבן עשרים ונעשה יותר על בן עשרים, נותן א] (בזמן הערך: **גמ'** ת"ר אתה הקשית דמים לערכין *מרגלית לקלים *ולידון בכבודו, יכול נקיש ערכין לדמים ב] שיתן כשעת נתינה? ת"ל °כערכך (בן) יקום אינו נותן אלא בזמן הערך: **מתני'** יום שלשים כלמטה הימנה, שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ג] (מהם) שנאמר "ואם מבן ששים שנה ומעלה" הרי אנו למדים בכולן משנת ששים: מה שנת ששים כלמטה ד] הימנה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ה] הימנה, הן אם עשה שנת ששים כלמטה ממנה להחמיר, נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ו] ממנו להקל? ת"ל "שנה שנה" לגזירה שוה מה "שנה" האמורה בשנת ששים כלמטה אף "שנה" האמורה ז] משנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנו בין להקל ובין להחמיר. ר"א אומר עד שיהו יתירות על השנים חדש ויום אחד: **גמ'** מופנה, דאי לא מופנה איכא למיפרך, כדפרכינן. "שנה, שנה" יתירי כתיבי, לימא מתני' דלא כרבי דאי רבי האמר *) עד ועד בכלל דתניא "מיום הראשון ועד יום השביעי" יכול ראשון ולא ראשון בכלל, שביעי ולא שביעי בכלל

כענין

ויקרא ה · שם · שם כז

*) [ברכות כו: וש"נ]

ואח"כ מתה בתו. קודם שבא לב"ד להעיד: **סיאה.** סיעה: **יכול יהו חייבין.** העדים קרבן שבועת העדות אם לא העידוהו: **והרי לא ייחד עדיו.** שהרי השביע את כולן: **יכול אפי' אמר כל מי.** שיודע עדות אני משביע לא יהו חייבין: **ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו.** שהרי לא השביע אלא עדיו: **עשיר הוא.** ולמאי אין להקדש כלום בהן: **מניח.** שעדיין לא מת אביו אבל עתיד הוא להניח לו: **פשיטא.** דהא לית ליה: **כשהיה אביו גוסס.** בשעה שהכהן מעריכו: **כשהיתה ספינתו מוחכרת ביד אחרים.** ואין לו בתוכה כלום אלא שכרה והיינו ריבוא דקתני במתני': **הא מני ר"א היא.** דאמר לקמן בפ' שום היתומים (דף כג:) גבי ערכין אם היה חמר נותנין לו הכהן חמורו ואינו עולה להקדש: **למדו.** למד בקר דהיא פרנסתו: **מתני' ילד.** מבן כ' ועד בן ששים דהוי ערכו נ' שקלים: **הערכין בנערך.** ולא אזלינן בקצב הערך בתר מעריך: **גמ' אתה הקשית דמים לערכין.** בפ"ק (לעיל דף ד:) דאמרינן נדר בערכך נפשות "נדר" היינו דמים "בערכך" היינו ערכין היקישן הכתוב להני תרי מילי: **מרגלית לקלים.** דאזלינן במרגלית בתר קלים דכתיב בערכין "ונתן את הערכך ביום ההוא" ודרשינן לקמן (דף כד.) שלא ישהה מרגלית לקלים - עני שהעריך עצמו ובא כהן להעריכו ויש לו מרגלית שוה ל' סלעים אין אומרים אם משהין אותה עד שיעלוה לכרך שיש שם עשיר והוא יקננה בנ' סלעים הילכך נ' סלעים יש לו ויתן ערך שלם אין אומרים כן, ואין להקדש אלא מקומו ושעתו, וה"ה בדמים אם אמר דמי מרגלית זו עלי אין שמין אותה לפי מכר הכרכים אלא לפי מכר אותה שעה ואותו מקום: **ולידון בכבודו.** שאם העריך דבר שהנשמה תלויה בו כגון שאמר "ערך ראשי עלי" נותן ערך שלם דכתיב גבי ערכין "בערכך נפשות" דבתר נפש אזלינן: **שיתן כשעת נתינה.** דבדמים פשיטא לן דיהיב כשעת נתינה ולא כשעת נדר דהא כעבד ח] בשוק שמין אותו, ואם אמר דמי עלי בתשרי ובניסן בא לב"ד מי יודע מה היה שוה בשעת נדר ושעת נתינה היינו שעה שהוא בא לב"ד: **ת"ל כערכך יקום.** דמשמע ערכין בשעת ערך שאם העריך עצמו בן ששים ונעשה יותר על ששים נותן ערך גדול ולא ערך זקן: **מתני' יום שלשים כלמטה.** ואם אמר ערך פלוני קטן עלי ואותו קטן היה באותו יום בן ל' הוי כלמטה ולא אמר כלום ואין ערך לפחות מבן חדש דהכי כתיב ואם מבן חדש וגו': **ומעלה.** משמע שאלמה שנת ששים ואז הוא נידון כזקן אבל בשנת ששים נידון כילד: **הן אם עשינו.** בתמיה כלומר וכי כן הוא אם עשינו שנת ששים כלמטה להחמיר דערך גדול יש ט](ע)לפחות מבן ששים כ' סלעים וליותר על בן ששים אין ערך אלא ט"ו סלעים: **להקל.** דערך [יותר] על בן כ' יותר גדול הוא מפחות מבן עשרים וכן בבן חמש כדכתיב בקרא: **ר"א אומר.** לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה עד שתשלם כל השנה וחדש ויום א' משנה האחרת: **גמ' איכא למפרך.** כדפרכינן במתניתין: **שנה יתירי כתיבי.** דמלי למכתב "ואם מבן ה' שנים ועד בן כ'" ולהא ידענא דעשרים נמי י](כ') בשנים משתעי, שנה ל"ל יא](וכן ששים): **לימא מתני'.** דמצריך קרא למילף (שנת) (א) עשרים כלמטה = דלא כרבי, דאי כרבי האמר עד ועד בכלל וכיון דכתיב מבן חמש שנים ועד בן עשרים ממילא ידענא דשנת עשרים בכלל והיינו כלמטה: **יכול מיום הראשון ואילך.** יהא מוזהר על חמץ ולא ראשון בכלל:

אביו אפי' הכי אין להקדש בהן כלום ופריך בגמ' פשיטא דאין להקדש בהן כלום כיון שלא היה לו אותו ממון מעולם: ***עד** שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו (ונעשה חתנו) ואח"כ מתה בתו כשר. מיירי באין בנים לבתו כיון דמוקמי' ליה הכא כר"י דאית ליה לר"י (סנהדרין כח:) היה חתנו ומתה בתו אם יש לה בנים הימנו הרי זה קרוב אבל אם אין לו בנים אין זה קרוב: **ואלא** והוא ל"ל לרבי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו. וקשיא לרבי מאי דרשי רבנן יב] *(הכא הוא) ואם מך הוא מערכך ושמא יש דרשא בשום מקום יג] *מהאי הוא דהכא ודרשי' ליה: **לא** צריכא שהיה אביו גוסס כו'. פירש בקונט' אבל בערכין בדעת הכהן תליא רחמנא ואי חזי דאביו גוסס אינו מעריכו עד שימות אביו ולא נהירא דלקמן אמרינן אין בהקדש אלא מקומו ושעתו ובסמוך נמי מייתי לה אתה הקשת דמים לערכין ומרגלית לקלים פירוש עני שהעריך עצמו ויש לו מרגלית שאינה שוה עכשיו כי אם כ' סלעים אין אומרים נמתין עד שיבא יום השוק ותעלה לנ' סלעים אלא שמין אותה כמו שהיא עכשיו ולא יתן כ"א כ' סלעים וא"כ למה אנו צריכין להמתין עד שימות אביו לכן נראה לר"י דלא קאי אבל בקרבנות אינו כן אמת אביו אלא אהא דלעיל קאי וסוף מילתא דר' יהודה היא והא דמפרש הא"כ אפי' מת אביו והניח לו כו' מילתא באפי נפשה היא וקרבנות וערכין שוין בו יד]: **שיתן** כשעת נתינה. פי' רש"י דבדמים פשיטא ליה דיהיב כשעת נתינה ולא כשעת הנדר דהא כעבד בשוק שמין אותו ואם אמר דמי עלי בתשרי ובניסן בא לב"ד מי יודע מה היה שוה בשעת הנדר ושעת נתינה היינו [שעה] שהוא בא לב"ד לשון רש"י ותימה מאי סברא הוא זה דלמה יש לנו לומר שהיה שוה יותר מעכשיו ואם אנו רואים שהוא חלש עכשיו ואז היה גבור אז ידענו בודאי שהיה שוה יותר ונפסיד ההקדש מאחר שאנו רואים שהיה שוה יותר סלע לכל הפחות לכך אור"י דאין זו סברא אלא שום ראיה מקרא יש בו ועוד דתנן לקמן פרק האומר משקלי (דף כ. ושם) מת הנידר לא יתנו היורשים לפי שאין דמים למתים ואם היה הטעם מסברא דאזלינן בתר נתינה התם לא שייך למימר הך סברא שהרי ידענו שהיה שוה בחיין סלע לכל הפחות וא"כ מפני מה אנו פוטרים היורשים מכל וכל אלא ודאי שום קרא יש בו: **יכול** ראשון ולא ראשון בכלל שביעי ולא שביעי בכלל. וא"ת היאך אפשר לומר כן והכתיב (שמות יג) שבעת ימים תאכל מצות וי"ל דלחיוב כרת קאמר דכרת בהאי קרא כתיב דכתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה מיום הראשון עד יום השביעי טו] מש"ה מייתי ת"ל עד יום האחד ועשרים בערב והאי קרא כרת נמי כתיב ביה:

ולאבעית

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ט מהל' שבועות הל"ט : שייך לעיל

ט ב מיי' פ"י מהל' שגגות הלכה י :

י ג מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה יח ופסק כת"ק עי' כ"מ :

יא ד ה מיי' פ"א מהל' ערכין הלט"ז :

יב ו מיי' פ"ג מהל' ערכין הל"א :

יג ז מיי' פ"א מהל' ערכין הל"ג :

[ע' לקמן כד. ועי' תוי"ט במשנה ב ד"ה רבי יהודה]

מסורת הש"ס

שבועות לה. [ושם איתא ראה סיעה]

[קדושין עה: שבועות לג. לו: גיטין כח.]

[קדושין מח: סג. ב"מ סה. עג. קי:]

לקמן כג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לימא וכו' שנת דשנת עשרים :

תעריף הערכין:

	זכר	נקבה
חודש - 5	5 שקלים	3
20-5	20	10
60-20	50	30
60 ומעלה	15	10

רבינו גרשום

ומתה בתו. שנתרחק : כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר אע"פ שבנתיים היה פסול] : בראייה והגדה תלא רחמנא. בלבד שיהא ראוי בשעת ראיה ובשעת הגדה אע"ג דאיפסל בנתיים לא איכפת לן. [והא איכא. ראוי]: והוא. עד למה לי: ת"ל והוא עד. [עד] שישמע העד ביחוד קול אלה ולא שישתתפנו עם אחרים: יכול אפי' אמר כל מי. כלמי מכם שיודע העדות יהא מושבע : ת"ל והוא עד. והרי ייחד עדיו שהרי עדיו השביע ולא אחרים : אבל בקרבנות אינו כן. שאם היה עני והעשיר אינו מביא קרבן עשיר : אלא אפילו מת אביו בשעה שהוא חייב להביא קרבן והניח לו ריבוא ליטרא או ספינתו בים ובאה לו בריבואות שכירות אין להקדש [בהן] כלום ומביא קרבן עני : מאי שנא בקרבנות דאין להקדש בהן כלום ומ"ש בערכין עני והעשיר דנותן ערך עשיר משום דבקרבנות כתיב אשר לא תשיג ידו בטהרתו אי משיג בזמן טהרה אין אי לא לא אבל בערכין כתיב כפי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן אימתי שמשיג יתן ערך עשיר והא דאמרינן לקמן (דף כד.) שלא ישהא (אפילו) מרגליות לקלים כו' הני מילי כי לית ליה אבל כי אית ליה מידי ימתין ויתן ערך עשיר : אביו מת בשעת הבאת קרבן עשיר הוא. אמאי מביא קרבן עני : אימא מניח לו. כלומר לא תימא מת והניח לו שכבר באו לידו אלא מניח אביו [לו] : פשיטא. שאין להקדש כלום שעדיין לא הגיעו לידו : [מהו דתימא] רוב גוססין למיתה. וכמי דמת דמי שהגיע כבר לידו ועשיר הוא קמ"ל : [כשהיתה] מוחכרת. [חכירות] למחצית שכר או לשליש : שכירות אינה [משתלמת אלא לבסוף]. ועדיין לא הגיע לידו ולא הוי עשיר : [ותיפוק ליה משום ספינה. גופה שהיא שלו והוי עשיר] : הא מני. דלא חשבינן ליה : ר' אלעזר היא. דאמר לקמן במקדיש נכסיו אם היה איכר [נותנין לו צמדו] אף הכא אם היה ספן נותן לו ספינתו : [השנים בנידר] שתולין זמן השנים בנידר ולא במדיר כדמפרש כיצד ילד שהעריך את הזקן כו' : הערך בזמן הערך כו'. הערך בזמן הערך תולין את הערך בזמן שהעריך. כיצד העריך פחות מבן חמש ולא הספיק ליתן הערך עד שנעשה יותר מבן חמש (אינו נותן אלא ערך כו'. ולא הספיק ליתן הערך עד שנעשה יותר על בן חמש) או פחות מעשרים כו' אינו נותן אלא כמה שהיה חייב ליתן בזמן שהעריך : אתה הקשית אותה דכתיב בבהמה טמאה דכתיב והעריך אותה הכהן ואין ערכין לבהמה אלא דמים דכתיב כערכך כן יקום אלא מ"ט מפיק ליה בלשון ערכין להקיש דמים לערכין לאלו הדינין דמרגלית לקלים כדאמר בפרק שום היתומים ונתן את הערכך ביום ההוא שלא ישהא] : מרגלית לקלים. כלומר אדם קל עני שהקדיש נכסיו והיתה לו מרגלית משובחת אין שמין אותה כן אילו היתה ביד עשיר שיכול להמתין היתה שוה כך וכך או מי שהיה מעלה אותה לכרך פלוני היה מוכרה ביוקר אלא אין להקדש אלא כמה שהיא שוה במקומו של מקדיש ושעתו שאין ממתינין עד לשוק שתמכר ביוקר. [וכן פרה אין ממתינין איתה לאטליז אלא להכי איתקש דמים לערכין דאין לו אלא בזמן הערך : ולנידון בכבודו. שאם אמר דמי ראשי או כבדי עלי נידון בכבודו של אבר כמו בערכין ונותן דמי כולו מפני שהנשמה תלויה בו] : יכול נקיש ערכין לדמים. שיתן כשעת נתינה כדכתיב ונתן את ערכך ביום ההוא. והאי ערכך היינו דמים כדאמרן לעיל : ת"ל כערכך כן יקום. כשעת הערך יקום : [יום שלשים כלמטה הימנו. שאם העריך ביום שלשים כאילו העריך פחות מבן חדש ואינו נותן כלום : שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימנה.

שאם

שיטה מקובצת

א] נותן כזמן הערך : ב] שיתן כשעת נתינה. פרש"י פשיטא דיהיב דמים כשעת נתינה ולא כשעת הנדר וכו' ולא נהירא דלמ"ד ברמוים שיימינן מי ידעינן כמה היה שוה בשעת הנזק ועוד תניא בתוספתא חומר בבהמה מבאדם שאם אמר דמי בהמה עלי ומתה חייב דמי אדם עלי ומת פטור ואי טעמא דפטור משום דלא ידעינן שויו בהמה נמי לפטור מהאי טעמא וצריך לומר דאיכא שום קרא דדרשי' מיניה דאזלינן בדמים בתר שעת נתינה כן דעת הרא"ש ז"ל אבל הר"י ז"ל כתב בגליון דהא דתניא בתוספתא דמי בהמה עלי ומתה חייב דמי פלוני עלי ומת פטור מצינו למימר דטעמא לפי ש"יש דמים לנבלה ואין דמים למת דאסור בהנאה. עכ"ל גליון : ג] כלמטה הימנו שנאמר תיבת מהם נמחק : ד] כלמטה הימנו : ה] כלמטה הימנו : ו] כלמטה ממנה : ז] האמורה בשנת חמש : ח] כעבד הנמכר בשוק : ט] יש לפחות מבן ששים דפחות מבן ששים ערכו תיבת לו נמחק : י] אות כ' נמחק : יא] וכן בששים שנה הס"ד : יב] בההוא הוא דכתיב ואם תיבת הכא נמחק : יג] מקום מההוא דהכא תיבות מהאי הוא נמחק : יד] בו והא דתניא בתוספתא חומר בבהמה מאדם שהאומר דמי בהמה עלי ומתה חייב דמי פלוני עלי ומת פטור מההוא לא קשיא לרש"י דההם היינו טעמ' לפי שהבהמה אף לאחר שמתה יש דמים לנבלה. אבל אדם שמת אין לו דמים דמת אסור בהנאה מיהו מהא דתנן לקמן בפ' האומר משקלי עלי שור זה עלי עולה בית זה עלי קרבן מת השור ונפל הבית חייב לשלם משמע שמשלם כמו שהיה שוה כשהוא חי לכך נ"ל דגבי בהמה אם אמר דמי עלי ומתה אדם נותן כשעת הנדר לפי שאדם יודע שומת הבהמה אבל באדם שאין אדם יודע שומות לפיכך אם אמר דמי פלוני עלי נותן כשעת נתינה : טו] השביעי גליון ואע"ג דכתיב בקרא אחרינא שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל חמץ ונכרתה הוה אמינא דכרת לא קאי אכל שבעת ימים כיון דכתיב מיום הראשון עד יום השביעי בקרא אחרינא. הרא"ש ז"ל :

רגליו

נושא
תשלום הערכין של
דגלאים שהוזכרו
בתורה הם כמלה
מהן כגון בן ששים
ישלם נ' כראוי
ומי שלמעלה מג'
ששים

נושא
שאלה: לימא
מתני' (דבעי שנה
שנה תלמוד לשנת
עשרים כלמטה)
[illegible]

* ממילא ידענא
דבן כ' בכלל
והיינו כלמטה